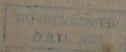
Zijn de Gevangenissen noodzakelijk?

DOOR

PETER KROPOTKINE.

G. RIJNDERS,
AMSTERDAM.

Zijn de gevangenissen noodzakelijk?

DOOR

PETER KROPOTKINE.

Indien wij in overweging nemen de verschillende invloeden der gevangenis op den gevangene, dan moeten wij toestemmen dat elk afzonderlijk en alle te zamen werken om den mensch die eenigen tijd in de gevangenis heeft doorgebracht, hoe langer hoe minder geschikt te maken voor het leven in de maatschappij. Van den anderen kant beschouwd, werkt geen dezer invloeden om de verstandelijke en zedelijke vermogens van den mensch op te heffen, om hem tot een hoogere opvatting van het leven te brengen, om hem beter te maken dan hij bij het binnenkomen was.

De gevangenis *verbetert* de gevangenen niet, maar buitendien, zij *belet niet* om de misdaden te bedrijven, getuige de recidivisten. Zij beantwoordt dus aan geen der bedoelingen die zij zich voorstelt te bereiken. Ziedaar waarom de vraag oprijst: Wat te doen met hen die de wet miskennen — ik zeg niet de *geschreven* wet; deze is niets anders dan eene treurige erfenis van een treurig verleden, — maar de beginselen zelve van zedelijkheid, in ieders hart gegrift?

Dit is het vraagstuk dat onze eeuw moet oplossen.

—

Er is een tijd geweest waarop de geneeskunde de kunst was om eenige drogerijen, ontdekt op den tast af door eenige proefnemingen toe te passen. De zieken, gevallen onder behandeling van doktoren die deze drogerijen toepasten, konden er van sterven of wel genezen *ondanks* deze drogerijen; maar

de geneesheer had ten minste die verontschuldiging: hij deed als iedereen. Men kon niet van hem eischen dat hij zijn tijdgenooten overtrof. Maar onze eeuw, zich meester makende van vraagstukken die vroeger ternauwernood de aandacht trokken, heeft deze geneeskundige vraag van een anderen kant bezien. In plaats van de ziekte te *genezen,* zoekt de tegenwoordige geneeskunde ze te *voorkomen.* En wij kennen allen de op deze wijze verkregen ontzaglijke resultaten. De gezondheidsleer is de beste geneeskunde.

Welnu wij hebben hetzelfde te doen ten opzichte van dit groote sociale verschijnsel dat men nog noemt **misdaad**, maar dat door onze kinderen genoemd zal worden **sociale ziekte.**

Deze ziekte te voorkomen zal de beste geneeskundige behandeling zijn. En dit resultaat is reeds het wachtwoord geworden van een geheele school die zich met deze vragen bezighoudt.

Deze nieuwerwetsche school heeft reeds een geheele letterkunde. Zij heeft in hare rijen de jonge Italiaansche kriminalisten Poletti, Ferri, Colajanni en, tot op zekere hoogte, Lombroso; aan den anderen kant hebben wij die groote school psychologen (zielkundigen) die in hare rijen telt Griesinger en Kraft-Ebbing in Duitschland, Despine in Frankrijk en Maudsley in Engeland; wij hebben sociologen zooals Quételet en zijne leerlingen, ongelukkigerwijs te weinig talrijk; en eindelijk hebben wij aan den eenen kant de moderne school der zielkunde met betrekking tot het individu en aan den anderen de socialistische scholen met betrekking tot de maatschappij.

In de openbaar gemaakte werken hebben wij reeds door deze hervormers alle noodige hoofdstoffen om eene nieuwe stelling te nemen tegenover hen die de maatschappij tot op heden laaghartig heeft onthoofd, opgehangen of gevangengezet.

Drie groote reeksen van oorzaken zijn aan het werk om de anti-sociale daden teweeg te brengen, genaamd *misdaden*: de *sociale* oorzaken, de *anthropologische* oorzaken, de *natuurkundige* oorzaken.

Ik begin met de laatste. Zij zijn het minst bekend en niettemin is hun invloed onbetwistbaar. Wanneer men een vriend een brief op de post ziet brengen, vergetende het adres er op te zetten, zegt men: dat is een toeval: dit is het onvoorziene.

Welnu, burgeressen en burgers, deze toevallen, dit onvoorziene, herhaalt zich in de menschelijke maatschappij met dezelfde regelmatigheid als de daden die gemakkelijk te voorzien zijn. Het aantal brieven die zonder adres in de brievenbussen geworpen worden zal jaarlijks met eene verbazende regelmatigheid terugkeeren. Dit aantal kan jaarlijks een weinig veranderen. Maar indien het b.v. duizend bedraagt voor een stad van verscheidene millioenen inwoners, dan zal het geen twee duizend zijn het volgende jaar, zelfs geen acht honderd. Het zal altijd omstreeks de duizend blijven, ter nauwernood eenige tientallen afwisselend. De jaarlijksche rapporten der post te Londen zijn treffend in dit opzicht. Alles herhaalt zich, tot zelfs het aantal banknoten die men in plaats van brieven in de bussen heeft geworpen. Ziehier dus een element even grillig als de vergeetachtigheid en toch is dit element onderworpen aan wetten, even streng als die welke wij in de beweging der planeten ontdekken. Hetzelfde geldt van het aantal moorden dat jaarlijks zal begaan worden. Als men de statistiek der voorafgaande jaren voor zich heeft, dan kan men vooraf het aantal moorden voorspellen dat in den loop van het jaar gepleegd zal worden, in ieder land van Europa, met eene treffende nauwkeurigheid. En indien men in aanmerking neemt de rustverstorende oorzaken, waarvan sommige de

getallen vermeerderen en anderen verminderen, kan men het aantal der te begane moorden tot op de eenheden toe voorspellen. Eenige jaren geleden, in 1884, maakte de *Nature* te Londen een werk openbaar van S. A. Hill over het aantal daden van geweld en zelfmoorden in Engelsch-Indie. Ieder weet dat wanneer het zeer warm en tegelijk vochtig is, de mensch zenuwachtiger wordt dan hij gewoonlijk is. Welnu, in de Oost waar de temperatuur bovenmatig warm is in den zomer en waar de warmte dikwerf gepaard gaat met zeer groote vochtigheid, laat de afmattende invloed van den atmosfeer zich veel meer gevoelen dan in ons klimaat. Hill heeft genomen, de cijfers der daden van geweld en zelfmoorden begaan in Indië, maand voor maand, gedurende een lange reeks van jaren en hij heeft den invloed onderzocht van de temperatuur en de vochtigheid op deze cijfers. Door een zeer eenvoudige wiskundige bewerking heeft hij een formule kunnen berekenen die u toestaat het aantal misdaden te voorspellen door niets anders te doen dan de thermometer en de hygrometer (een werktuig dat de vochtigheid meet) te raadplegen. Neem de gemiddelde temperatuur van de maand en vermenigvuldig haar met zeven, voeg er de gemiddelde vochtigheid bij en vermenigvuldig haar met twee en gij zult het aantal gepleegde moorden in den loop der maand hebben. Het is evenzoo met de zelfmoorden.

Dergelijke berekeningen moeten wel vreemd schijnen aan hen die nog opgevuld zijn met de vooroordeelen door den godsdienst veroorzaakt. Maar voor de wetenschap die weet dat de psychologische daden volstrekt afhangen van natuurkundige oorzaken, hebben deze berekeningen niets bewonderingswekkends of twijfelachtigs. Overigens zij, die zelf den invloed van de afmattende warmte gevoeld hebben, zullen volmaakt begrijpen waarom de

Hindoe door eene tropische en vochtige hitte liever het mes zal grijpen om een twist te eindigen en waarom de mensch die een afkeer krijgt van 't leven, zich zal haasten er een einde aan te maken door zelfmoord. De invloed der natuurkundige oorzaken op onze daden is nog ver van opgelost te zijn in zijn geheel.

En intusschen is het bekend dat de daden van geweld tegen de personen in den zomer de overhand hebben, terwijl in den winter de daden tegen het eigendom het winnen. Wanneer men de grafische teekeningen onderzoekt van professor E. Ferri, en wanneer men ziet de lijn der daden van geweld, rijzen en dalen met de lijn van de temperatuur en men volgt haar in al zijne bochten, dan krijgt men een krachtigen indruk van de gelijksoortigheid der twee kromme lijnen en men begrijpt hoezeer de mensch een machine is. De mensch die bluft op zijn vrijen wil hangt af van de temperatuur, van wind en van regen, evenals ieder georganiseerd wezen.

Het is onvermijdelijk dat deze nasporingen vol moeielijkheden zijn. De gevolgen der natuurkundige oorzaken zijn altijd zeer ingewikkeld. Evenals het aantal „misdaden" stijgt en daalt met den oogst van koren of wijn, werken de natuurkundige invloeden slechts zijdelings door de tusschenkomst der sociale oorzaken. Maar wie dan zal aan deze invloeden twijfelen? Wanneer het weder mooi is en de oogst gelukkig en de dorpelingen zich op hun gemak gevoelen, zullen zij zeker wel minder geneigd zijn om hunne kleine twisten door messteken te vereffenen, terwijl als het weder zwaar is en de oogst slecht, dit den dorpeling twistziek maakt en de twisten zullen zeker een ernstiger karakter aannemen. Het schijnt mij overigens toe, dat de vrouwen die gestadig de gelegenheid hebben om het goede en het slechte humeur hunner mannen gade te slaan, ons veel van de verhouding tusschen dit goede of

slechte humeur en het goede of slechte weer zouden kunnen zeggen.

—

De fysiologische oorzaken, die nl. van den bouw van de hersenen en der spijsverteringsorganen afhangen evenals van den staat van het zenuwstelsel aan den mensch, zijn zeker belangrijker dan de natuurkundige oorzaken waarover ik u gesproken heb. Men houdt er zich in deze tijden veel mede bezig.

De invloed der door den mensch van zijne ouders overgeërfde eigenschappen en die van zijn natuurkundige vorming op zijne daden zijn sedert kort het voorwerp van zulke diepzinnige nasporingen geweest dat wij ons reeds een vrij juist denkbeeld kunnen vormen over het geheel dezer oorzaken.

Wij kunnen niet de konklusies van doctor Lombroso aannemen — een der meest bekende vertegenwoordigers van de Italiaansche school — vooral die waartoe hij in zijn werk over de vermeerdering van de misdadigheid, uitgegeven in 1879 is gekomen. Maar wij kunnen bij hen de feiten opdoen, ons het recht voorbehoudende om ze voor ons zelve uit te leggen.

Wanneer Lombroso ons aantoont dat de meeste der bewoners van onze gevangenissen eenig letsel in de vorming der hersenen hebben, moeten wij ons neerleggen bij die bewering. Dit is een feit en ziedaar alles. Wij zijn zelfs bereid om hem te gelooven wanneer hij bevestigt dat het grootste deel der bewoners van het bagno en der gevangenis armen hebben iets langer dan de rest van het menschdom. Of wel ook nog, als hij ons bewijst dat de brutaalste moorden gepleegd zijn door personen die eenig ernstig gebrek in den bouw van hun hersenen hebben, dan willen wij ook dat aannemen. Dit is een bewering die steunt op waarneming. Maar wanneer Lombroso uit deze waarnemingen gevolgtrekkingen wil maken waartoe hij geen recht heeft: wanneer

hij bij voorbeeld beweert, dat de maatschappij het recht heeft om maatregelen te nemen tegen hen die gebreken van organisatie hebben, dan weigeren wij rondweg hem te volgen. De maatschappij heeft geen enkel recht hen uit te roeien die zieke hersenen hebben, noch hen op te sluiten die armen hebben langer dan het gemiddelde onder ons.

Wij stemmen gaarne toe, dat zij die ijselijke daden hebben begaan — van die daden die voor een oogenblik het geweten van geheel 't menschdom in opstond brengen — bijna idioten waren. Het hoofd van Frey, wiens naam eenigen tijd geleden de rondte deed in de pers, is een treffend bewijs daarvan. Maar alle idioten worden geen moordenaars. En ik denk dat de dolste der schrijvers uit de school van Lombroso zoude terugdeinzen voor de terechtstelling en bloc van alle idioten die wij onder ons hebben. Hoevelen onder hen zijn in vrijheid. — Sommigen geplaatst onder toezicht en anderen die zelve menschelijke wezens moeten bewaken. In hoevele families en paleizen ook, zonder van gasthuizen te spreken, vinden wij geene idioten die volstrekt dezelfde trekken van organisatie hebben en die Lombroso beschouwt, als kenmerken der krimineele krankzinnigheid. Geheel het onderscheid tusschen hen en degenen die men aan den beul heeft overgeleverd, is slechts een verschil van voorwaarden waarin zij hebben geleefd.

De hersenziekten kunnen zeker de ontwikkeling van eene neiging tot moord begunstigen, maar dit is niet noodzakelijk. Alles zal van de omstandigheden afhangen waarin de persoon die aan eene hersenziekte lijdt, zal geplaatst zijn. Frey is gestorven onder het mes van de guillotine omdat een geheele samenloop van omstandigheden hem tot moord gebracht hebben. Een ander idioot stierf, omringd door zijne betrekkingen, omdat nooit

iets in zijn leven hem tot moord heeft gevoerd!

Daarom wij weigeren de gevolgtrekkingen van Lombroso en zijn school aan te nemen. Maar door dit soort navorsching te populariseeren, heeft hij een grooten dienst bewezen. Want voor ieder denkend mensch volgt uit de feiten die hij verzameld heeft dat het grootste gedeelte van hen die men als misdadigers behandelt, slechts wezens zijn die aan eenige ziekte lijden en dat men bijgevolg moet trachten hen te genezen door de beste zorgen aan hen te besteden in plaats van hen in de gevangenis te zetten, waar hunne ziekte niet anders dan verergeren zal.

Ik moet nog de nasporingen over de „verantwoordelijkheid in de krankzinnigheid" van Maudsley vermelden. Dit werk is in het Fransch vertaald. Hier zijn nog wel reserves in acht te nemen wat betreft de konklusies van den schrijver: de konklusies volgen niet uit de feiten. Maar men kan dit werk niet lezen zonder tot het besluit te komen dat de groote meerderheid van hen die men nu veroordeelt wegens daden van geweld, eenvoudig personen zijn die aan eenige min of meer ernstige hersenziekte lijden — bijna altijd aan hersenbloedarmoede, niet aan volbloedigheid zooals Elie Reclus mij straks zeide, op 't oogenblik dat ik hem verliet om deze voordracht te houden. Ja, bloedarmoede — gevolg van gebrek aan voeding. „De denkbeeldige gek door de wet geschapen" zegt Maudsley, de eenige die de wet niet toerekenbaar acht, bestaat evenmin als de „denkbeeldige misdadiger" die de wet straft. Tusschen den een en den ander bestaat een groote reeks onmerkbare graden, die maken dat zij elkander naderen en verwisseld worden. En het zijn die wezens, die men in de gevangenis zet ten einde hunne ziekte te verergeren!

—

Tot op 't oogenblik zijn de lijfstraffelijke

instellingen, zoo dierbaar aan de wetgeleerden en aan de Jacobijnen, slechts geweest een kompromis tusschen het oude bijbelsche denkbeeld van wraak, het denkbeeld der middeleeuwen dat alle slechte daden toeschrijft aan slechten wil, aan eenen duivel die tot de misdaad drijft en eindelijk het denkbeeld der nieuwerwetsche geleerden — het denkbeeld om schrik aan te jagen en te voorkomen wat zij noemen misdaad door de straf. Maar de tijd is niet ver meer af, ik ben er zeker van, waarin de denkbeelden van Griesinger, Kraft Ebbing en Despine publiek domein worden, en dan zullen wij ons schamen dat wij zoo lang toegelaten hebben dat de veroordeelden overgeleverd werden aan den beul of cipier. Indien de nauwgezette werken dezer schrijvers beter gekend waren, zouden wij weldra begrepen hebben dat diegenen die men opsluit in de gevangenis of ter dood brengt, eenvoudig menschelijke wezens zijn die een broederlijke behandeling noodig hadden.

Maar men moet geen gasthuizen in plaats van gevangenissen bouwen. Verre van mij dit afschuwelijk denkbeeld! Het gasthuis is altijd eene gevangenis. Verre van mij het denkbeeld, opgeworpen van tijd tot tijd door deze heeren filantropen, die voorstellen de gevangenis te bewaren, maar om ze aan geneesheeren of onderwijzers toe te vertrouwen. De gevangenen zouden er nog ongelukkiger zijn. Zij zouden er nog meer gebroken uitkomen.

Hetgeen de tegenwoordige gevangenen niet gevonden hebben in de tegenwoordige maatschappij, dat is een broederlijke hand die hen van de jeugd af hielp om de hoogere eigenschappen van het hart en van het verstand te ontwikkelen — eigenschappen wier natuurlijke ontwikkeling bij hen is belemmerd, hetzij door een gebrek aan organisatie-bloedarmoede der hersens, of hart-, lever- of maagziekte, hetzij door afschuwelijke sociale toestanden die in de tegenwoordige maatschappij voor millioenen menschelijke wezens bestaan.

Maar deze hoofdeigenschappen van het hart en van het verstand kunnen niet geoefend worden als de mensch van vrijheid beroofd is, als hij niet de keus heeft in zijne daden,, als hij niet de veelvuldige invloeden van de menschelijke maatschappij ondergaat.

De paedagogische gevangenis, het gasthuis, zou oneindig veel erger zijn dan de kerkers van onze dagen.

De menschelijke broederschap en de vrijheid zijn de eenige middelen om aan de ziekten van het menschelijk organisme weerstand te bieden, die leiden tot wat men noemt „misdaad".

Neem dezen man die eenige daad van geweld gepleegd heeft tegen iemand van zijns gelijke. Heden grijpt en haast zich de rechter — die waanzinnige, bedorven door de studie van het Romeinsche recht — om hem te veroordeelen: hij zendt hem naar de gevangenis. En toch, indien gij de oorzaken ontleedt die den veroordeelde hebben geleid tot de daad van geweld, zult gij zien (zooals Griesinger zeer goed heeft opgemerkt) dat de daad van geweld haar oorzaken gehad heeft, en dat deze oorzaken reeds lang werkten voordat de man de daad in kwestie had begaan. Reeds in zijn voorafgaand leven verraadde hij eene zekere zenuwachtige afwijking, een overmaat van prikkelbaarheid: nu eens bij kleinigheden drukte hij woest zijne gevoelens uit, dan viel hij in wanhoop tengevolge van een gering verdriet of wel werd hij toornig bij de minste tegenspraak. Maar deze prikkelbaarheid was zelve veroorzaakt door eenige ziekte: eene hersenziekte, hartkwaal of leverziekte, dikwijls van zijne ouders geërfd.

En ongelukkigerwijs, er deed zich nooit iemand op zijn weg op om eene betere leiding aan zijn voor indrukken vatbaar gestel te geven. Onder betere voorwaarden zou hij mogelijk een artist, een dichter of een ijverig propagandamaker geworden zijn maar bij gebrek aan deze invloeden in een ongunstig

midden is hij geworden wat men noemt een „misdadiger". Meer nog. Indien ieder van ons zich zelven onderwierp aan een strenge ontleding dan zou hij zien dat somtijds bij hem in zijn hersens kiemen van denkbeelden opkomen, snel als een bliksemstraal, die intusschen echter de grondslagen dezer denkbeelden uitmaakten waardoor de mensch gedreven wordt daden te verrichten die hij zelf slecht acht.

De een of ander onzer heeft deze denkbeelden zoodra zij opkwamen, verdreven. Maar indien zij een gunstig midden hadden gevonden geschikt voor de uiterlijke omstandigheden, indien andere hartstochten, meer sociaal en toch schoon, zooals de liefde, het medelijden, de geest van broederschap, niet aldaar gevonden waren om de stralen van egoïstische of brutale denkbeelden te verbannen, zoodra zij zich herhaalden, dan zouden zij daarop zijn uitgeloopen, dat de man tot een daad van brutaal geweld gevoerd werd.

—

De kriminalisten houden er tegenwoordig veel van om te spreken over erfelijke misdadigheid, en de aangehaalde feiten om deze bewering te bewijzen (door Thompson in het Engelsche *Journal of Mental Science* 1870) zijn waarlijk treffend. Maar laat ons zien wat men dan van misdadige ouders kan erven?

Zoude dit, bij geval, eene misdadige knobbel zijn? Het zoude ongerijmd zijn dit te beweren. Wat men erft, dat is gebrek aan wil, een zekere zwakte van dat deel der hersenen dat onze daden regelt of wel hevige hartstochten of ook wel de liefde tot gevaar, of wel eene uitermatige ijdelheid. De ijdelheid bij voorbeeld, vereenigd met liefde tot gevaar, is een zeer algemeene trek bij de bevolking der gevangenissen. Maar de ijdelheid vindt een zeer afwisselend veld van werkzaamheid. Zij kan een misdadiger voortbrengen zooals Napoleon of den moordenaar Frey. Maar indien zij verbonden is met oudere hartstochten van hoogere

orde, zal zij ook kunnen voortbrengen doorgravers van landengten of zelfs menschen die werken voor wat zij meenen het welzijn te wezen van de menschheid; en wat nog belangrijker is, onder toezicht van een wel ontwikkeld verstand wordt de ijdelheid uitgewischt, zij kwijnt en verdwijnt.

Alleen de zotten zijn ijdel.

Wat de liefde tot gevaar aangaat, die eene der hoofdtrekken is van hen die tegenwoordig voor de rechtbank komen, zij wordt onder den invloed van buiten goed geleid, allicht een bron van zegen voor de maatschappij. Zij is het die aanspoort tot verre reizen, tot gevaarlijke ondernemingen. Hoevelen van hen die tegenwoordig onze bagno's bevolken, zouden groote ontdekkingen of gevaarlijke nasporingen gedaan hebben, indien hun geest gewapend met wetenschappelijke kennis, hun een meer uitgestrekten gezichtseinder had geopend dan aan het kind dat woont in een onzer nauwe stegen en dat als eenig onderwijs de onnutte bagage van onze tegenwoordige scholen meekrijgt.

Het kristendom trachtte de hartstochten te smoren. De toekomstige maatschappij — Fourier had het voorzien — zal ze te nutte maken door haar een uitgestrekt veld van werkzaamheid te verschaffen.

—

Welke goede hartstochten zoude men niet vinden bij de tegenwoordige bevolking der gevangenissen, indien broederlijke betrekkingen ze slechts wisten op te wekken. Doctor Campbell, die dertig jaren als geneesheer in de Engelsche gevangenissen heeft doorgebracht, zegt ons bij voorbeeld: „Door de gevangenen met zachtheid en onderscheiding te behandelen, even alsof zij teergevoelige dames waren, hadden wij altijd de grootste orde in het hospitaal. Zelfs de ruwste misdadigers troffen mij door de zorgen die zij aan zieken besteedden".

„Men zou kunnen gelooven, zegt hij, dat hunne ongeordende gewoonten en hun ge-

folterd leven hen hard en onverschillig zouden gemaakt hebben, maar zij hebben ondanks dat een helder gevoel van goed en kwaad bewaard". En zooveel andere eerlijke lieden bevestigen het gezegde van Campbell. Maar het geheim hiervan is eenvoudig. De ziekenverzorger van het hospitaal — ik bedoel den ziekenoppasser die het bij gelegenheden is en die nog niet ambtenaar is geworden — heeft gelegenheid zijne goede gevoelens te beoefenen. Hij heeft gelegenheid medelijden te gevoelen en in het hospitaal geniet hij boven andere gevangenen eene ongekende vrijheid. Daarenboven, dezulken, waarvan Campbell spreekt, bevonden zich onder den invloed van dien uitmuntenden man, en niet onder dien van gepensionneerde politiemannen.

—

Om kort te gaan, de fisiologische oorzaken waarover men ons veel gesproken heeft in deze tijden, spelen eene belangrijke rol om de menschen in de gevangenis te brengen. Maar deze oorzaken zijn niet de oorzaken van eigenlijk gezegde „misdadigheid" zooals de kriminalisten der school van Lombroso zeggen. Deze oorzaken, of liever deze aandoeningen, van hersenen, hart, lever, van het ruggemergsgestel enz. zijn aan het werk onder ons allen. De groote meerderheid van ons heeft sommige van deze ziekten, maar deze ziekten brengen den mensch niet tot een anti-sociale daad te verrichten, tenzij uitwendige omstandigheden dien ziekelijken draai aan het karakter gaven.

De gevangenissen genezen geen dezer fisiologische neigingen. Integendeel, zij verergeren ze. En wanneer een dezer zieken de gevangenis verlaat, komt hij nog slechter toegerust voor het leven in de maatschappij er uit dan den dag waarop hij de deur van de gevangenis overschreden heeft. Hij is nog meer geneigd om anti-sociale daden te verrichten.

En om dit tegen te gaan zal men moeten werken om al het kwaad te verwijderen dat de gevangenis hem heeft gedaan, om de ge-

heele massa anti-sociale eigenschappen die de gevangenis hem heeft ingeprent uit te wisschen. Men kan hem maken, zonder twijfel; men beijvert zich om hem te maken. Maar dan, waarom beginnen om den mensch slechter te maken dan hij was, als men later het omgekeerde moet doen?

Maar indien de natuurkundige oorzaken zulk een machtigen invloed op onze daden uitoefenen, indien onze fisiologische organisatie zoo dikwerf de oorzaak wordt der anti-sociale daden die wij begaan, hoeveel machtiger zullen de *sociale oorzaken* zijn, en daarover zal ik dadelijk spreken.

—

Diegenen die de Romeinen van het verval barbaren noemden, hadden eene uitnemende gewoonte. Iedere stam, iedere gemeente was verantwoordelijk tegenover anderen voor elke anti-sociale daad begaan door een zijner leden. Had het lid van een stam iemand van een anderen stam beleedigd, gewond of gedood, zijn geheele stam was er verantwoordelijk voor.

Deze uitmuntende gewoonte is verdwenen, als zoovele andere. Het onbeperkte individualisme is getreden in de plaats van het kommunisme der Franko-Saksische oudheid. Maar wij komen er op terug. En op nieuw verklaren de meest schrandere denkers van onze eeuw — werklieden en denkers — ronduit, dat de geheele maatschappij verantwoordelijk is voor iedere anti-sociale daad in haar midden begaan. Wij hebben ons deel aan den roem der daden en de voortbrengselen van onze helden en genieën. Wij hebben ook ons deel aan de daden van onze moordenaars. Wij zijn het die hen zoo gemaakt hebben.

Jaar op jaar groeien er millioenen kinderen op in het zedelijk en stoffelijk vuil van onze groote steden, te midden van eene gedemoraliseerde bevolking tengevolge van het leven van den eenen dag op den anderen naast liederlijkheid en lediggang, van ontucht waar onze groote steden van overloopen.

Zij weten niet wat het ouderlijk huis wil zeggen: hun huis is heden een krot, morgen de straat. Zij komen ter wereld zonder éene redelijke bezigheid voor hunne jonge krachten te kennen. De zoon van den wilde leert met zijn vader jagen, zijne dochter leert de huishouding in de hut leiden. Niets daarvan met het kind van den proletariër, dat op straat geworpen is. Des morgens verlaten vader en moeder het krot om werk op te sporen. Het kind is op straat, het zal geen ambacht leeren; en de school, indien hij haar bezoekt, zal hem niets nuttigs leeren.

Dit staat mooi voor deze heeren om te jammeren over de dronkenschap. Maar ik zal hun vragen: Indien uwe kinderen, mijne heeren, in deze omstandigheden opgroeiden, hoevelen onder hen zouden bezoekers zijn van de kroeg?

Wanneer wij de kinderbevolking van groote steden op deze wijze zien groot worden, hebben wij ons slechts te verwonderen over één ding: dat is dat er zoo weinigen onder hen roovers of moordenaars worden. Wat ons treft, dat is de diepte der sociale gevoelens van de menschheid onzer eeuw, dat is de goedigheid die in den meest besmetten hoek heerscht: zonder dit, zoude het getal van hen die openlijk den oorlog zouden verklaren aan de tegenwoordige instellingen grooter zijn. Zonder deze goedigheid, zonder dezen afkeer van geweld zoude er geen enkele steen op den ander blijven staan van de prachtige paleizen onzer steden. En wat ziet het kind dat opgroeit op straat aan het andere einde van de maatschappelijke ladder! Eene ondenkbaar zinnelooze, domme pracht. Alles — deze weelderige magazijnen, deze letterkunde die niet ophoudt te spreken over rijkdom en pracht, deze gelddienst, dien men ieder oogenblik beoefent — alles strekt om den dorst naar rijkdom, de liefde voor ijdele pracht, de hartstocht om te leven ten koste van anderen te ontwikkelen, om het werk van anderen naar zich toe te trekken.

Wanneer er geheele wijken zijn waarvan ieder huis ons herinnert dat de mensch altijd het dier is gebleven, zelfs dan als hij zijn beestachtigheid onder eene zekere versiering verbergt: als het machtwoord is: *„Verrijkt u!"* verbrijzelt alles wat zich op uw weg bevindt met alle middelen, uitgezonderd met die, welke u voor de rechtbank zouden brengen; wanneer allen, van den bankier tot den handwerksman, iederen dag hooren zeggen, dat het ideaal is om het werk van zich op de schouders van anderen te laden en van het leven te genieten zonder te werken; wanneer het handwerk veracht is, zoodanig, dat onze heerschers liever gymnastiek maken dan een zaag of een schop ter hand te nemen; wanneer de eeltachtige hand beschouwd wordt als een teeken van minderheid en een zijden japon als teeken is van meerderheid; wanneer eindelijk de letterkunde alleen den eeredienst van den rijkdom weet te ontwikkelen en de verachting te preeken voor den utopist en den droomer die hem veracht; wanneer zoo vele oorzaken aan het werk zijn om ons ongezonde instinkten in te enten wat spreekt men dan van overerving! Het is de maatschappij die deze wezens voortbrengt, onbekwaam om een eerlijk leven van arbeid te leiden, deze wezens doortrokken van anti-sociale gevoelens, zij verheerlijkt hen als hunne misdaden met schitterende uitkomsten bekroond worden. Zij zendt ze naar het bagno, wanneer zij niet zijn „geslaagd".

Ziedaar de ware oorzaken der anti-sociale daden in de maatschappij.

Wanneer de revolutie de betrekking tusschen kapitaal en arbeid geheel zal hebben gewijzigd; wanneer wij niet meer leegloopers zullen hebben en als ieder zal kunnen werken volgens zijne neigingen voor het welzijn der gemeenschap; wanneer ieder kind zal geleerd hebben te werken met zijne armen en het handwerk te beminnen, terzelfder tijd dat zijn verstand en zijn hart gekregen zullen hebben eene

normale ontwikkeling, dan zullen wij geen gevangenissen, geen beulen, geen rechters meer noodig hebben.

De mensch is een produkt van het midden waarin hij groot wordt en zijn leven slijt. Dat hij zich van kindsbeen af gewenne aan 't werk, dat hij zich gewenne zich te beschouwen als een deel van de geheele menschheid, dat hij zich gewenne te begrijpen dat men in deze groote familie geen kwaad aan iemand kan doen zonder de gevolgen er van ten slotte zelven te gevoelen, dat de liefde voor verhevene genietingen — de hoogste en de duurzaamste die ons de kunst en de wetenschap opleveren, wordt eene *behoefte;* en weest zeker dat alsdan er zeer weinig gevallen gevonden zullen worden waarin de wetten der zedelijkheid, gegrift in ieders innerlijk gevoel, zullen zijn verkracht.

Twee derde van wat men heden als misdaden veroordeelt, zijn daden tegen het eigendom. Deze zullen met het persoonlijk eigendom verdwijnen. Wat de daden van geweld tegen de personen aangaat, zij verminderen naarmate het maatschappelijk leven toeneemt en zij zullen verdwijnen wanneer wij er de oorzaken van wegnemen in plaats van de gevolgen te treffen.

Zekerlijk, in iedere maatschappij, hoe goed georganiseerd ook, zullen er zich eenige personen bevinden met de hevigste hartstochten, en deze weinige wezens kunnen er toe gebracht worden om van tijd tot tijd anti-sociale daden te verrichten.

Maar wat noodig is om ze tegen te gaan, dat is eene betere richting te geven aan de hartstochten. Heden leven wij geisoleerd. Het individualisme van het eigendom — dit bolwerk van het individu tegenover den staat — heeft ons geleid tot een egoistisch individualisme in al onze onderlinge betrekkingen. Wij kennen elkander ter nauwernood, wij ontmoeten elkander slechts toevallig; onze punten van aanroering zijn uitermate zeldzaam.

Maar wij hebben in de geschiedenis gezien, en wij zien nog voorbeelden van een meer innerlijk verbonden gemeenschapleven. De „samengestelde familie" in China, de agrarische gemeenten zijn er een levend voorbeeld van. Daar kennen de menschen elkander. Door den drang der omstandigheden zijn zij genoodzaakt om elkander lichamelijk en zedelijk te helpen.

De oude familie, gegrond op de gemeenschap van oorsprong, verdwijnt, maar eene nieuwe familie, gegrond op de gemeenschap van aspiratie, neemt hare plaats in. In deze familie zullen de mannen gedwongen worden om elkander te kennen, elkander te helpen, elkander zedelijk te ondersteunen bij iedere gelegenheid. En deze onderlinge steun zal voldoende zijn om de menigte anti-sociale daden die wij heden staafden tegen te gaan.

—

Maar, zal men ons zeggen, er zullen altijd personen overblijven — zieken, indien gij wilt — die een voortdurend gevaar voor de maatschappij zullen opleveren. Zal men zich niet op de eene of andere wijze van hen moeten ontdoen, ze ten minste tegengaan, opdat zij anderen niet hinderen?

Welnu, eene maatschappij, hoe weinig vindingrijk ook, zal de toevlucht niet behoeven te nemen tot deze gemeene oplossing en ziehier waarom.

Er is een tijd geweest waarin men de krankzinnigen beschouwde als door den duivel bezeten en men behandelde ze als zoodanig. Men hield hen geketend in 'n soort van stallen, vastgeklonken aan de muren evenals wilde beesten. Maar Pinel verscheen, een man der groote revolutie, die hen de ketenen durfde afdoen, die beproefde hen als broeders te behandelen. — „Gij zult door hen verscheurd worden!" schreeuwden de bewaarders hem toe. Maar Pinel durfde. En de menschen die men voor wilde beesten hield, schaarden zich rondom Pinel en bewezen hem door hunne houding dat hij gelijk had gehad om aan de

beste zijden der menschelijke natuur te gelooven, zelfs als het oordeel door ziekte is verduisterd.

Van dat oogenblik was de zaak der menschheid gewonnen. Men hield op om de gekken te ketenen.

De ketens verdwenen. Maar de gestichten — die andere vorm van gevangenissen — bleven, en tusschen hunne muren ontwikkelde zich een stelsel, even slecht als dat der ketenen.

Toen vonden boeren — ja, boeren uit het klein Belgische dorpje Gheel, en geen doktoren — er iets beters op. Zij zeiden: „zend ons uwe gekken; wij zullen hun de geheele vrijheid geven". Zij namen ze op in hunne gezinnen, zij gaven hun een plaats aan hunne houten tafels, eene plaats in hunne rijen om de moestuinen te bebouwen, eene plaats te midden der jeugd op de bal-champêtres. „Eet, werk, dans met ons! doorloopt de velden, weest vrij"! Dit was het geheele stelsel, de geheele wetenschap van den Belgische boer. En de vrijheid werkte wonderen uit. De gekken genazen. Zelfs zij die een organisch ongeneeslijk gebrek hadden werden zacht, handelbaar, evenals de andere leden der familie. Het zieke hersengestel werkte altijd op eene abnormale wijze, maar het hart was goed geplaatst en niemand had er zich over te beklagen. [1])

Men schreeuwde alsof er wonderen geschiedden: men schreef de beterschap toe aan eene heilige, aan eene maagd. Maar die maagd was de... vrijheid; die heilige was de veldarbeid, de broederlijke behandeling.

Het stelsel heeft navolgers gevonden. Te Edinburg heb ik het genoegen gehad dokter Mitchell te ontmoeten, een man die zijn leven gegeven heeft om hetzelfde vrijheidstelsel op de gekken van Schotland toe te passen. Hij heeft vooroordeelen moeten overwinnen, men heeft hem bestreden, met dezelfde argumenten die men heden tegen ons gebruikt; maar hij

1) Ik spreek over de eerste tijden. Tegenwoordig is de verzorging der gekken te Gheel een beroep geworden en waar beroep is, wat kan daar voor goeds zijn?

is geslaagd. In 1886 bevonden er zich reeds 2180 gekken van Schotland in vrijheid bij privaat-families; en de geleerde genootschappen vloeiden over van lof over het stelsel. Ik wil het wel gelooven! Geen medicijn zal met de vrijheid wedijveren, met vrijen arbeid en met broederlijke bejegening!

Aan de grenzen van de onmetelijke „ruimte tusschen verstandsziekte en misdaad", waarover Maudsley spreekt, hebben de vrijheid en de broederlijke behandeling wonderen gedaan.

Zij zullen hetzelfde aan de andere grens doen waar men heden de misdaad plaatst.

—

De gevangenis heeft geen reden van bestaan. En gij allen, gij voelt het zoo goed dat als ik vroeg aan de vaders en moeders hier tegenwoordig in deze zaal, wie onder u voor zijn kind begeert een toekomst van gevangenbewaarder, geen enkele stem onder u er zal opgaan om mij te antwoorden. Welke droomen vader en moeder mogen hebben, zij zullen nimmer een toekomst droomen van gevangenbewaarder of beul voor hunne kinderen. En dat is de geheele veroordeeling van het gevangenisstelsel en de doodstraf.

Heden is de gevangenis mogelijk omdat in onze bedorven maatschappij de rechter op een bezoldigde ongelukkige de post kan overdoen van gevangenbewaarder of beul. Maar indien de rechter zelf zijne veroordeelden moest bewaken en zelf de hoofden afsnijden die hij veroordeeld had om afgeslagen te worden, weest zeker dat deze zelfde rechters de gevangenissen onzinnig en de straffe des doods misdadig zouden vinden. En dit brengt er mij toe om een woord over den wettigen moord te zeggen die zij in hun domme brabbeltaal hoofdmisdaad noemen. Die moord is slechts een overblijfsel van het barbaarsche beginsel, geleerd door den bijbel, als zij tand om tand, oog om oog preekt. Dit is eene onnutte wreedheid die schadelijk is voor de maatschappij.

In Siberie, waar duizenden moordenaars

zich in vrijheid bevinden na hun tijd van dwangarbeid te hebben gezeten — of zonder dit gedaan te hebben, en ofschoon de vrijgelaten moordenaars zich bij duizenden in de Siberische bosschen bevinden — men is er even veilig als in de doolhoven der groote steden. In Siberie, waar men de moordenaars van nabij kent, worden zij gemeenlijk beschouwd als de beste klasse van de bevolking der bannelingen.

Gij zult den ex-moordenaar als koetsier bij eene familie zien en gij zult de moeder hare kinderen zien toevertrouwen aan eene vrouw die wegens moord verbannen is. Opmerkingswaardig, en de Iersche patriot Davitt die op zijn duim de Engelsche gevangenis kende heeft er denzelfden indruk van medegenomen. De moordenaars die hij ontmoet heeft werden ook beschouwd als de achtingwaardigste mannen in de gevangenissen. En dit laat zich gemakkelijk verklaren. Ik spreek klaarblijkelijk over hen die een moord hebben begaan in een oogenblik van hartstocht, want de moorden verbonden met diefstal, zijn zelden met voorbedachten rade; zij zijn voor het grootste deel toevallig.

Hoe talrijk dat de terechtstellingen der revolutionairen in Rusland zijn (meer dan 50 sedert in 1879) de doodstraf bestaat niet in Rusland voor misdaden van gemeen recht. Zij is sints meer dan een eeuw afgeschaft en het aantal moorden is niet grooter in Rusland dan elders in Europa, integendeel het is minder. En nergens heeft men opgemerkt dat het aantal moorden vermeerderd is sints de doodstraf is afgeschaft. Het dus eene geheel onnutte barbaarschheid, die alleen gehandhaafd wordt door de lafheid der menschen.

Ik weet dat alle socialisten de doodstraf veroordeelen. Maar onder de revolutionnairen die geen anarchisten zijn, hoort men soms spreken over het schavot als uiterste middel om de maatschappij te zuiveren; ik heb jongelui gekend die reeds droomden te worden

de Fouquier-Tinville van de sociale revolutie; die zich zelven vooraf bewonderden, sprekende tot eene revolutionaire jury, en met een bestudeerd gebaar deze klassieke woorden gebruikende: „Burgers, ik vraag het hoofd van den zoodanigen."

Welnu, burgeressen en burgers, deze rol zoude stuitend zijn voor een overtuigden anarchist. Wat mij aangaat, ik begrijp het Parijsche volk toen het, voor dat zij naar de grenzen gingen, de aristokraten verdelgden in de gevangenissen die met den vijand samenspanden tegen de revolutie. Ik begrijp de misdaden van de Jacquerie en al wie dit volk zou laken, zoude ik deze vraag stellen: „Hebt gij even als zij en met hen geleden?" Zoo neen, heb dan ten minste schaamtegevoel genoeg om te zwijgen. Maar de prokureur der republiek die kalm het hoofd vraagt van een burger, omringd door gendarmes, en die aan een beul, betaald met zooveel het stuk, de zorg toevertrouwt om dit hoofd af te snijden, deze prokureur is mij even groote walging als de prokureur des konings. „Indien gij het hoofd van dezen man wilt hebben, ga, neem het zelf! Wees beschuldiger, wees rechter, indien gij wilt; maar wees dan ook beul! Indien gij niet anders doet dan het hoofd vragen en het vonnis uitspreken, indien gij voor u de theatrale rol vervult en indien gij overlaat aan eenen ellendeling de vuile taak der voltrekking, dan zijt gij niets dan een akelige kleine aristokraat, die zich zelf verheven beschouwt boven den uitvoerder zijner vonnissen. Gij zijt slechter dan de prokureur van den koning, omdat gij de ongelijkheid weer binnenleidt, de ergste der ongelijkheden, nagesproken te hebben in naam van de gelijkheid!"

Wanneer het volk zich wreekt, heeft niemand het recht dit te beoordeelen. Zijn geweten alleen moet zijn rechter zijn. Maar voor den prokureur die koelbloedig wil laten moorden, met den geheelen omhaal der rechtbanken,

hebben wij slechts één antwoord te geven: „Ga zelf nemen de hoofden die ge vraagt. Wees niet de aristokraat. Wees bourgeois, indien gij rechter wilt zijn! Gij spreekt van Gelijkheid, welnu wij willen haar in ernst. Wij willen geene aristokratie van de rechtbank naast het gemeen van het schavot!"

—

Ik vat in 't kort mijne woorden tezamen. De gevangenis belet niet om anti-sociale daden voort te brengen; zij vermeerdert er het aantal van. Zij verbetert hen niet, die binnen de muren komen. Men hervorme haar zooveel als men wil, zij zal altijd eene vrijheid-berooving zijn, een kunstmatig middel als het klooster, dat den gevangene steeds minder geschikt maakt voor het leven in de maatschappij. Zij mist haar doel. Zij besmet de maatschappij en moet verdwijnen.

Het is een overblijfsel van barbaarschheid, vermengd wet Jezuïtistische filantropie, en de eerste plicht der revolutie zal zijn de gevangenissen te verdelgen — deze monumenten van huichelarij en menschelijke lafheid. In eene maatschappij van gelijken, in een midden van vrije menschen, die allen voor allen werken, die allen eene gezonde opvoeding hebben genoten en elkaar onderling steunen in alle omstandigheden van het leven, zijn geen anti-sociale daden te vreezen. Het groote aantal zal niet meer zijne reden van bestaan hebben en het overige zal in kiem verstikt worden. Wat sommige wezens met verkeerde neigingen aangaat, die de tegenwoordige maatschappij ons zal hebben vermaakt, het zal aan ons staan hun te beletten hunne neigingen bot te vieren.

En indien het ons niet altijd zal gelukken het eenige eerlijke en practische middel, zal nog de broederlijke behandeling zijn, de zedelijke steun dien zij bij allen vinden, de vrijheid. Het is geen utopie, dit geschiedt reeds door op zich zelf staande individuen, en dat zal algemeene praktijk worden. En deze middelen

zullen machtiger zijn dan alle wetboeken, dan het geheele tegenwoordige strafstelsel, deze altijd vruchtbare bron voor nieuwe anti-sociale daden, voor nieuwe misdaden. [1])

---

1) Men heeft mij gevraagd waarop ik zinspeelde, toen ik zei dat dit reeds gebeurt door op zich zelf staande individuen. Ziehier: iemand in Schotland, zeer goed bekend te Edinburg, houdt verscheidene kamers ter beschikking van bevrijde gevangenen. Zij gaan er heen, blijven er zoo lang het hun bevalt en gaan heen, wanneer het hun behaagt. Zoodra er een bed vrij is, begeeft zich de hospes naar de poort der gevangenis op het uur der bevrijding en vraagt den eersten den besten om bij hem te logeeren. Geen godsdienstige embauchage (aanneming.) De gevangenen gaan en komen er zoo reeds een 30tal jaren en nimmer heeft men er zich over te beklagen.

Een mijner vrienden die het leven der tramps meegeleefd heeft — van den zwerver — in Engeland, ging eens een dorp door zonder een cent bij zich te hebben om een bed te betalen. Hij vroeg waar hij kon slapen. Men antwoordde hem: „Ga bij dinges." Hij werd door den eigenaar van het huis ontvangen die hem naar de keuken bracht, gaf hem een avondeten en een glas bier, vervolgens geleidde hij hem naar een zeer zindelijke slaapkamer en wenschte hem goeden nacht. Des morgens ontving hij zijn ontbijt in de keuken en twee shillings om „verder te reizen."

Ik heb andere gevallen hooren vertellen van dezelfde soort. Ik zoude ook kunnen vertellen van de salutisten die de deur open hebben voor een ieder zonder uitzondering met inbegrip van vrijgelaten gevangenen en die hun een bed en werk geven zonder een woord over het verledene te vragen. Maar men zoude kunnen zeggen, dat hier aanneming (embauchage) was. Dit alles bewijst dat deze „misdadigers" niet zoo verschrikkelijk zijn als de directeuren der gevangenissen zeggen. De groote meerderheid hunner zijn eerlijk tegenover hen, die het zijn jegens hen. Indien zij tegen de maatschappij in opstand komen, dan bestaat er reden voor. De geduchtsten zijn zij, die gedurende meerdere jaren opleiding hebben gehad als galeiboeven.

LEEST - ONTWIKKELT U!

F. Dom. Nieuwenhuis,	Een 25-jarige veldtocht tegen het kapitalisme	800 blz.	f 0.75	p.p.	f 0.90
" "	Het parlementarisme in zijn wezen en toepassing	190 "	" 0.25	"	" 0.30
Mangasarian	De wereld zonder god (in prachtband)	108 "	" 0.30	"	" 0.35
Volney	De Puinhoopen, (nieuwe druk)	240 "	" 0.50	"	" 0.58
G. Rijnders	Het A. B. C. van het Anti-militarisme	32 "	" 0.06	"	" 0.07
"	Federatie of Centralisatie	32 "	" 0.06	"	" 0.07
"	Pas op! De anarchisten komen!	16 "	" 0.03	"	" 0.04
"	Onder de Booglamp	16 "	" 0.05	"	" 0.06
S. Faure	De misdaden van God	16 "	" 0.05	"	" 0.06
T. Boot	Een Bouquetje Roode Rozen (34 liederen)	48 "	" 0.10	"	" 0.12
Malatesta	De anarchie, haar mogelijkheid en noodzakelijkheid	50 "	" 0.10	"	" 0.12
* *	Uit het leven van koning Gorilla	16 "	" 0.05	"	" 0.06

Bestelt tevens aan ons adres 'n paar mooie **Wandversieringen** met soc. spreuken, 30 en 35 ct. p. paar.

Bureau van uitgave G. RIJNDERS, Haarlemmerweg 127, Amsterdam.

(Bestellingen worden alleen uitgevoerd na ontvangst van postwissel of onder rembours.)